

А.О. Борисова, канд. психол. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

А.О. Колесник, канд. техн. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

О.О. Манусикова, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

РОЛЬ МОНОЛОГІЧНОГО ТА ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ЗВО

Навчання говорінню як процесу продуктивному, тобто такому, що вимагає від студентів побудови висловлювання, обумовленого ситуацією спілкування, являє собою складну методичну задачу, оскільки оволодіння їм пов'язано з найбільшими труднощами для студентів і вимагає великих витрат часу і зусиль з боку як викладача, так і студентів. Проте ці витрати тимчасові і зусилля окупаються, якщо студенти опановують цією діяльністю на строго відібраному мінімальному матеріалі, який забезпечує мотиваційний рівень (тобто студентам цікаво щось сказати, описати, попросити, запропонувати англійською мовою) і надійну базу для формування інших видів мовної діяльності.

Говоріння може виступати в формі монологічного (зв'язкового) і діалогічного (бесіди) висловлювання, хоча за своєю суттю таке розмежування дещо штучне. Здійснюється воно в методичних цілях, з тим щоб враховувати лінгвістичні особливості кожної з форм мовлення, умови їх перебігу. Так, для монологічного мовлення характерна, наприклад, повнота і розгорнення. Це може бути опис, розповідь, міркування. Діалогічне мовлення характеризується використанням розмовних кліше (*conversational formulas*), еліптичних речень та ін. Звичайно, під час навчання говорінню необхідно враховувати ці особливості, а також показувати студентам те спільне, що властиве мовному спілкуванню і рідною, й іноземною мовами.

Під час визначення повноти монологічного висловлювання слід виходити з вербальних можливостей студентів у кожній точці навчально-виховного процесу. Так, наприклад, *I have a book* – повнота передачі думки – «наявність предмета у студента» – на початку роботи над цією структурою забезпечена. Але цієї повноти не буде, якщо він, маючи в своєму розпорядженні визначення типу *English, Russian, interesting* та ін., не використає їх у висловленні.

Так, відповідно до навчальної ситуації «*My friend*» спочатку студент може сказати *I have a friend. His name is Mike*, і це вже

вичерпує його мовні можливості для передачі повідомлення. У процесі збагачення словами, їх сполучуваністю, граматичними структурами, висловлювання студентів повинні мати все більш повний і розгорнутий характер, від них слід домагатися актуалізації, іншими словами, практичного використання наявного в їх запасі мовного і мовленнєвого матеріалу.

Під час розгляду монологічного мовлення відзначають і таку його характеристику, як інформативність. Хоча в методичній літературі все частіше лунають голоси про те, що висловлювання студентів не несуть ніякої нової інформації, вони говорять про прописні істини: *This is our classroom. There are seven days in a week. It often rains in autumn.* Дійсно, те, що вони повідомляють, не несе нової інформації, крім тієї, що передає ці «прописні істини» англійською мовою. Безумовно, під час навчання англійської мови слід максимально прагнути до того, щоб уникати говорити англійською мовою про «прописні істини». Але в процесі навчання мови, коли йде накопичення мовних засобів, кожен з аспектів якого вимагає ретельного відпрацювання, оволодіння лексичною, граматичною оформленістю висловлювання, уникнути «прописних істин», виражених засобами нової для студентів мови, неможливо.

Під час вивчення англійської мови, студенти, перш за все, хочуть навчитися говорити. Навіть мінімальна кількість мовних одиниць, які вони засвоюють, вже дозволяє їм відчувати комунікативну функцію мови, що відразу ж позитивно позначається на мотивації навчання, без чого немислимо оволодіння іноземною мовою.

У сучасних програмах сформульовані вимоги щодо діалогічного і монологічного мовлення, вказані якісні та кількісні характеристики висловлювань в діалогічній і монологічній формах і відображена динаміка становлення цих умінь.

У вимогах щодо діалогічного мовлення підкреслюється вміння вести бесіду, використовуючи питально-відповідні репліки, прохання, накази та інше в межах програмного мовного матеріалу, правильно оформлених у мовному відношенні, і згідно до поставлених комунікативних завдань. Щодо монологічного мовлення, то потрібне висловлювання без попередньої підготовки відповідно до навчальної ситуації і в межах програмного мовного матеріалу, правильно оформлене у мовному відношенні.

Спеціально проведені спостереження за роботою студентів у багатьох кваліфікованих викладачів говорять про здійсненність цих вимог програми і досягнення мінімального рівня навченості для переважної більшості студентів.